

ACTIVITATEA CONSILIILOR NAȚIONALE DIN JUD. ALBA ÎN SLUJBA DESĂVÂRȘIRII UNITĂȚII STATALE ROMÂNEȘTI LA 1918

Eveniment major în istoria modernă a României, unirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918 constituie fără îndoială împlinirea unui deziderat național ce se înscrie în făgașul normal al evoluției istorice a națiunii române pe calea desăvârșirii unității sale statale. Aniversarea în aceste zile a 75 de ani de la actul unirii, este un prilej în plus pentru a sublinia importanța zilei de 1 decembrie 1918, dată ce coincide cu încheierea procesului de formare a statului național unitar român și încununarea aspirațiilor a generații de înaintași care au militat neîncetat pentru ca toți românii să trăiască într-o patrie comună.

Bogatul material documentar existent la Arhivele Statului din Alba Iulia precum și la Muzeul Național al Unirii - ce constituie de altfel scheletul lucrării de față - ne va ajuta să înțelegem mai bine atât condițiile istorice specifice din perioada premergătoare unirii, cât și eforturile, rolul și importanța consiliilor și gărzilor naționale în pregătirea și realizarea actului istoric de la Alba Iulia.

Este cunoscut faptul că, în urma înfrângerilor militare suferite la sfârșitul primului război mondial și a mișcărilor din interiorul imperiului, monarhia austro-ungară dă reale semne de slăbiciune și începe să se destrame, pe ruinele sale luând naștere state independente. În Transilvania evenimentele istorice se desfășoară într-un ritm precipitat. Conferința C.C. al P.N.R. din Transilvania și Ungaria ce are loc la 12 octombrie 1918 la Oradea, oficializează acțiunile de până atunci, cuprinzându-le într-o hotărâre de importanță istorică: sprijinindu-se pe temeiul dreptului firesc al fiecărei națiuni de-a dispune singură de soarta sa, națiunea română își asumă dreptul să hotărască singură așezarea sa printre națiunile libere și să stabilească legături cu acestea, să fie reprezentată la Congresul de Pace de reprezentanții săi, aleși de propria adunare națională. Această hotărâre are valoarea unei declarații de despărțire a Transilvaniei de monarhia habsburgică. Declarația de autodeterminare a poporului român formulată la Oradea - cea dintâi dintre declarațiile popoarelor ce au făcut parte din Imperiul austro-ungar, - a fost citită în Parlamentul de la Budapesta.

Prăbușirea Imperiului austro-ungar a creat un vid de putere ce s-a resimțit imediat pe întreg cuprinsul imperiului, inclusiv în Transilvania. Fără ca termenul să pară prea pretențios putem vorbi de o adevărată revoluție în Transilvania la începutul lunii noiembrie 1918 datorată în primul rând faptului că poporul nu a mai așteptat ca revendicările și problemele sale să fie rezolvate și împlinite într-un cadru legal, ci profitând de situația existentă, a trebuit să-și facă singur dreptate.

Pe cuprinsul comitatului Alba Inferioară, o minoritate de mari proprietari stăpâneau aproape jumătate din terenurile agricole, acestora adăugându-li-se o seamă de elemente chiaburești. Pe de altă parte, exista o numeroasă țărănie fără pământ sau cu proprietăți foarte reduse. La fel ca în cea mai mare parte a Transilvaniei, faptul că masele țărănești din comitatul Alba Inf. aparțineau naționalității române, în timp ce marii proprietari erau mai toți reprezentanți ai naționalităților privilegiate, făcea ca problema social-economică să se identifice în mare măsură cu grava problemă națională a românilor din monarhia austro-ungară. Țărănimea, care forma imensa majoritate a populației comitatului au trecut la desfășurarea a numeroase și ample mișcări. Sosirea neîncetată de pe front a mii de soldați a împulsionat sensibil acțiunile țărănești. Ziarul *Unirea* din Blaj arăta: "sosirea soldaților a răspândit groază prin satele prin care au trecut. S-au alarmat mai ales curțile boierești, dar nu mai puțin s-au înfricoșat notarii și alți funcționari. Mulți dintre ei, sub povara amenințărilor, au căutat a se refugia la orașe, lăsând pradă averea și agoniseala lor"¹.

Lupta țăranilor s-a îndreptat îndeosebi împotriva autorităților locale de stat, după ei vinovate în mare măsură de mizeria poporului. Abuzurile și samavolniciile comise de această funcționarime însetată de înavuțire, atitudinea ei lipsită de omenie față de familiile celor trimiși pe front "pentru împărat și patrie" au stârnit ura și revolta țărănimii. Țăranii îi atacă în primul rând pe notarii comunali alungându-i și devastându-le locuințele, fără să țină cont de naționalitatea lor. Într-un raport înaintat la 23 noiembrie

¹ Ziarul *Unirea* din 9 noiembrie 1918.

1918 prefectului Albei, viceprefectul arată că din cei 72 de notari răspândiți în cele 8 plăși, 57 și-au părăsit posturile alungați de țărani². Mânați de ura lor împotriva autorităților, țărani nu s-au limitat numai la alungarea notarilor, ci au fost atacați și alți funcționari care au avut o purtare incorectă față de țărani: primari, secretari cercuali, medici, învățători, preoți. Într-o anchetă a Consiliului Dirigent din martie 1918, rezultă că pe teritoriul fostului comitat Alba Inf., 60 de funcționari, în afara celor 57 de notari și-au părăsit posturile în timpul revoluției și nu le-au mai reocupat³.

Atacând sediile primăriilor și notariatelor, țărani erau mânați de dorința de a distruge actele depozitate în arhive. Astfel de devastări au avut loc în comunele Întregalde și Ponor (plașa Teiuș). În raportul prim-pretorului acestei plăși, înaintat în noiembrie 1919 prefecturii, se arată că nu se poate stabili modul în care și-a îndeplinit atribuțiile notarul din Întregalde "pentru că scrisorile din cancelaria secretarială de acolo, în decursul revoluției, au fost arse de tot așa că nu a mai rămas nici măcar o hârtuie"⁴, iar într-un document similar trimis de plașa Aiud la 16 decembrie 1919 se arată că secretarul din comuna Ponor nu este vinovat pentru inexactitatea actelor de proprietate întocmite pentru că "cadastrul comunal fiind ruinat în decursul revoluției a fost nevoit să cunoască actele prin martori"⁵.

Ținta atacurilor țărănimii din comitatul Alba Inferior au fost și proprietățile baronilor, grofilor și celorlalți latifundiari, ca și prăvăliile negustorilor. Atacurile țărănești împotriva moșiilor și proprietarilor au început chiar în ziua de 1 noiembrie 1918 în localități din jurul Aiudului, reședința de atunci a comitatului. Astfel, în comuna Rădești este atacată moșia baronului Banffy Ferencz de către țărani din Hopârta și Sâncrai, care au devastat locuința și bunurile acestuia și și-au însușit cerealele, animalele și inventarul agricol⁶. Se afirmă că sătenii din Sâncrai posedau și arme, organizau atacuri asupra proprietarilor, fără a ține seama de nici un ordin⁷.

Proprietarul Jennö Müller din Aiud se plânge de devastarea proprietăților sale din Gârbova de Jos de către săteni indicând numele, lista pagubelor, cifrate după el la 173 490 de coroane⁸. Începând din 3 nov. mișcările țărănești cresc în intensitate. Au fost atacate și devastate moșiile proprietarilor din Bucurdea Grănoasă, Ghirbom, Daia Română, Galtiu, Oarda de Jos. De mari proporții au fost și atacurile asupra moșiilor fraților Leopold, David și Lipot Fried din Teiuș. În mai 1919 aceștia adresează prefectului o plângere împotriva locuitorilor din Gârbova de Jos, indicând 24 de nume; în noiembrie 1918 aceștia le-au prădat proprietățile din Gârbova de Jos⁹.

Mulțimea răzvrătită nu a cruțat nici proprietățile unor instituții civile sau confesionale. Astfel au fost atacate fabrica de cărămizi din Sântimbru, căreia i s-au provocat daune evaluate la 10-15000 coroane¹⁰, au fost devastate moșiile parohiei reformate din Păuca¹¹ și a parohiilor din comunele Alămor și Gârbova de Jos¹². De o amploare deosebită au fost devastările pricinuite domeniilor episcopiei romano-catolice din Alba Iulia.

Un mobil important al acțiunilor revoluționare ale locuitorilor fostului comitat Alba Inf. a fost înlăturarea jandarmeriei, instrument de constrângere și represiune în mâinile statului austro-ungar. În cele mai multe localități, atacul împotriva jandarmilor s-a produs concomitent cu cel împotriva autorităților și marilor proprietari. Astfel, la Mogoș a fost devastată cazarma jandarmeriei, aceștia fiind alungați¹³, iar

² C.Enea și N. Valea, *Frământări țărănești din luna noiembrie din fostul județ Alba*, în *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai"*, Series Historia, 1, 1967, p.105.

³ Arh. Stat. fil. Alba Iulia, fond Prefect. jud. Alba, doc. nr.1030/1919.

⁴ Idem, doc. nr.2345/1919.

⁵ Idem, doc. nr.3000/1919.

⁶ Arh. Judecăt. Alba Iulia, fond Tribunalul Alba Iulia, dos.2414/1921.

⁷ Ibidem.

⁸ Arh. Stat. Alba Iulia, fond Prefect. jud. Alba, doc. nr.2029/1919.

⁹ Arh. Stat. Alba Iulia, fond. Prefect. jud. Alba, doc. nr.2607/1919.

¹⁰ Loc. cit., fond C.N.R. Alba Iulia, doc. nr.18/1918.

¹¹ Loc. cit., fond Prefect. jud. Alba, doc. nr.696/1919.

¹² Idem, doc. nr.1000/1921.

¹³ Idem, dos. nr.1178/1936.

la Ponor, țăranii i-au dezarmat pe jandarmi, capturând de la ei 30 de puști și câteva lăzi cu muniție¹⁴. Acțiuni similare au avut loc la Zlatna, în comunele Bucium, Obreja, Galda de Jos, Întregalde¹⁵.

Analizând atitudinea populației comitatului față de jandarmerie, C.N.R.

din Cluj că liniștea publică se poate asigura numai în cazul când "activitatea jandarmeriei odioase rămâne sistată pentru totdeauna.

- declinăm orice răspundere pentru siguranța persoanei și a averii, căci în cazul introducerii din nou a jandarmeriei, ciocnirile vor fi de neînălțurat¹⁶. Astfel, singura formațiune mai importantă rămasă în acțiune a fost compania de jandarmi din Aiud, orașul de reședință al comitatului, în rest jandarmeria și poliția austro-ungară au fost înlăturate aproape complet.

Demne de amintit sunt și acțiunile muncitorilor de la salinile din Ocna Mureșului și de la uzinele "Salvay". Aceștia au înființat un sfat muncitoresc¹⁷ care a preluat conducerea întreprinderii și a orientat activitatea spre normalizarea producției și spre repunerea în funcțiune a instalațiilor și utilajelor. Muncitorii din zona minieră a Munților Apuseni - în speță Zlatna - au organizat puternice acțiuni în strânsă legătură cu muncitorii de la topitorii. Majoritatea muncitorilor de aici având origine țărănească au acționat în comun cu țăranii, distrugând mai cu seamă instalațiile miniere, magazii de materiale și alimente. În cursul revoluției au fost scoase din funcțiune uzinele chimice de la Zlatna a căror producție a stagnat timp îndelungat din cauza refuzului populației din jur de a se angaja la lucru.

de mizeria cruntă care bântuia munții, muncitorii și țăranii din Zlatna și împrejurimi au atacat depozitele de alimente confiscând și împărțind între ei mărfurile de consum¹⁸.

Se poate afirma că mișcările din toamna anului 1918 au cuprins întregul comitat Alba.

din cele 178 de localități din câte avea comitatul în acea perioadă, mișcările revoluționare au cuprins 138¹⁹. Consecințele acestora sunt multiple. Înlăturându-se vechiul aparat de stat, s-au creat condiții pentru formarea consiliilor și gărzilor naționale românești ce vor prelua puterea politică, militară și administrativă din comitat conducând astfel în mod firesc la încheierea procesului de unire a Transilvaniei cu România.

Hotărâte să lupte prin toate mijloacele pentru eliberare națională și unirea cu România, cele două principale grupări politice românești, P.N.R.

materializată prin constituirea Consiliului Național Român Central, care-și fixează sediul la Arad. C.N.R.C.

(Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Al. Vaida-Voievod, Aurel Vlad) și 6 social-democrați: Tiron Albani, Ion Fluieraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu, Basiliu Surdu²⁰. Rolul C.N.R.C.

și unire cu România.

Conștient de necesitatea preluării puterii politice, administrative și militare în Transilvania, C.N.R.C. începe

putere. El lansează spre națiunea română apeluri de comportare demnă și unitate strânsă în jurul său, chemând la organizarea consiliilor și gărzilor naționale locale²¹.

Prin circulara din 3 noiembrie, intitulată "spre orientare", emisă la Dej de către Teodor Mihali, C.N.R.C.

gărzi înarmate care să asigure ordinea publică.

¹⁴ Idem, dos.nr.14998/1940; M. Știrban, *Acțiuni țărănești în fostele jud. Alba și Hunedoara din nov. 1918-1919*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, X, 1967, p.261.

¹⁵ M. Știrban, *op. cit.*, p.261.

¹⁶ C. Enea și N. Valea, *op. cit.*, p.106.

¹⁷ Arh. Stat. fil. Alba Iulia, fond. Prefect. jud. Alba, doc. nr.864/1919, fila 8.

¹⁸ C. Enea și N. Valea, *op. cit.*, p.110.

¹⁹ I. Pleșa, *Contribuția maselor din jud. Alba la realizarea actului unirii Transilvaniei cu România, din 1 Decembrie 1918*, în *Alba Iulia - 2000*, Alba Iulia, 1975, p.395.

²⁰ *Adevărul* din 9 nov. 1919.

²¹ Șt. Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj 1968, p.337.

noiembrie 1918 la Blaj fiind format din 25 membri din Blaj și alte centre ale comitatului, sub președinția vicarului dr. Vasile Suci. Concomitent s-a format și garda națională locală care a dezarmat jandarmeria și și-a asumat obligația de menținere a ordinii²². În fața mulțimii adunate în piața Blajului, s-a dat citire "Chemării" C.N.R. al comitatului Alba Inf. prin care se cerea strângerea rândurilor românilor în jurul frunțașilor lor și formarea consiliilor și gărzilor naționale locale în tot comitatul²³. Tot în ziua de 4 noiembrie 1918 ia naștere și la Alba Iulia C.N.R. local, format din 7 membri conduși de protopopul Ioan Teculescu²⁴. În aceeași zi s-a format și garda națională română a orașului, condusă de căpitan Negruțiu, membru al C.N.R. comitatens.

Formarea consiliilor naționale și a gărzilor s-a petrecut simultan, gărzile fiind subordonate consiliilor. Membrii C.N.R. din Blaj au pornit chiar din 5 noiembrie prin satele din jur unde au format consilii și gărzi naționale, astfel încât, la 9 noiembrie, ziarul *Unirea* făcea cunoscut că s-au înființat deja consilii și gărzi naționale înarmate în toate comunele din jurul Blajului²⁵. Blăjenii au cutreierat satele de pe Mureș și Târnave până în M-ții Apuseni, constituind consilii și gărzi în peste 60 de comune²⁶. Întinsa rețea de consilii naționale române ce s-a format în comitatul Alba Inf. a fost organizată pe principii de subordonare, forul suprem local fiind C.N.R. din Blaj, iar organele subordonate fiind consiliile din plăși, comune și orașe²⁷.

Din materialul documentar existent rezultă că din cele 178 de localități câte avea comitatul, au fost constituite consilii naționale și gărzi în 154 de comune²⁸. Datorită faptului că din prima parte a lunii noiembrie vechile organe locale militare și administrative au fost dezorganizate și înlăturate, consiliile naționale române au luat asupra lor sarcina rezolvării tuturor problemelor locale de natură politică, administrativă și militară. Astfel, puterea a trecut efectiv în mâna consiliilor naționale române în comitatul Alba Inf.

În componența consiliilor naționale au intrat intelectualii orașelor și satelor, alte categorii sociale ca: proprietari, "economii", negustori, meseriași, muncitori, etc. Consiliile naționale române s-au ales în cadrul unor adunări publice la care participa întreaga populație a localității respective, fiind propuși și aleși cei mai merituoși membri ai colectivității prin procedee democratice²⁹. Consiliile naționale românești au constituit forma politică sub care reprezentanții românilor din Transilvania aparținând diferitelor clase și categorii sociale, adepți ai diferitelor orientări politice, și-au unit eforturile pentru realizarea dezideratului eliberării sociale și naționale și a desăvârșirii statului național unitar român.

O mare importanță au avut-o gărzile naționale românești, ca organe ale puterii executive și militare. Activitatea consiliilor și a gărzilor naționale românești a fost orientată de la bun început spre limitarea și liniștirea mișcărilor revoluționare. Pentru aceasta C.N.R.C., consiliile naționale comitatense și locale au întreținut o propagandă asiduă, făcând apel la sentimentele patriotice și la sensibilitatea față de problema națională, răspândind ideea că orice tulburări sunt dăunătoare cauzei naționale și prestigiului internațional al acesteia³⁰.

În ședința din 6 noiembrie, C.N.R. comitatens din Blaj a discutat problema modului de organizare al gărzilor naționale, hotărând ca acestea să ia ființă imediat prin încadrarea în soldă a soldaților, sergenților, subofițerilor și ofițerilor reînțorși de pe front. Rolul cel mai important în formarea și folosirea gărzilor la avut C.N.R. din Alba Iulia. Profitând de dezintegrarea unităților militare austro-ungare locale, acesta a preluat cazarmile, depozitele de armament din cetatea orașului și stația Coșlariu, echipând, înarmând și întreținând detașamente militare puternice. Datorită încorporării în garda orașului a unui mare

²² *Unirea*, Blaj, nr.69 din 9 nov. 1918, p.1.

²³ *Ibidem* și nr. 68 din 4 noiembrie 1918, p.1.

²⁴ Arh. Stat., fil Alba Iulia, fond C.N.R. Alba Iulia, act. nr.3 /1918, verso.

²⁵ *Unirea*, Blaj, nr.69 din 9 noiembrie 1918, p.3.

²⁶ *Unirea* din 17 noiembrie 1918.

²⁷ Arh. Stat. fil. Alba Iulia, Cabinetul prefectului, dos. nr.361/1931.

²⁸ Arh. Stat. fil. Alba Iulia, fond Prefect. jud. Alba, act. nr.1404, 1510, 1832/1919.

²⁹ Șt. Pascu, *op. cit.*, p.338.

³⁰ *Ibidem*, p.349.

număr de soldați întorși de pe front, C.N.R.

românească; astfel ia naștere Legiunea Română de Alba Iulia sub comanda căpitanului Ioan Medrea, formată din 4 batalioane.

Pe la mijlocul lunii noiembrie 1918, în fiecare comună a comitatului Alba funcționa câte o gardă națională ale cărei efective erau întărite la nevoie de formațiuni ale Legiunii de Alba Iulia. Prin crearea acestui nucleu militar, rolul C.N.R. din Alba Iulia a crescut, astfel încât pe viitor acesta va deveni centrul activității politice al comitatului. Organizate în scopul menținerii ordinii, împiedicării jafului și a fărâdelegilor de orice fel, gărzile naționale au constituit adevărate unități militare care au făcut trecerea de la unitățile militare austro-ungare la cele românești.

În a doua jumătate a lunii nov. 1918, autoritatea consiliilor naționale românești era o realitate recunoscută chiar și de forurile maghiare. Organele subordonate acestora vedeau salvarea situației tot în colaborarea cu consiliile naționale românești.

existat colaborări pe linii diferite și între consiliile naționale românești și cele ale celorlalte naționalități. În localitățile Aiud, Zlatna, Sebeș, au existat acțiuni de colaborare între gărzile naționale române și maghiare, iar la Vingard între cea română și săsească³¹.

Formate și consolidate ca autorități locale, consiliile naționale românești, pe lângă grija de menținere a ordinii și liniștii publice, au fost puse în situația de a rezolva alte probleme locale. Pentru satisfacerea nevoi de alimentație a populației în comunele Vințu de Jos, Cisteiul de Mureș, Fărău, s-au efectuat rechiziții și confiscări de cereale, animale și alimente care au fost împărțite săracilor, văduvelor și orfanilor de război la prețuri stabilite de consiliile naționale³². Bani aflată la dispoziția consiliilor naționale au fost folosiți pentru scopuri diferite în funcție de nevoile locale ale populației. În unele localități au fost plătite ajutoarele de război văduvelor, orfanilor și invalizilor de război, sau au fost achitate salariile restante unor slujbași comunali.

În primăvara anului 1919, conform dispoziției prefecturii Albei, foștii președinți ai consiliilor naționale au prezentat rapoarte, centralizate pe prețuri, prin care justificau modul în care au utilizat fondurile bănești în perioada în care acestea au funcționat³³. Aceste fonduri bănești proveneau fie din caseria comunală, din donații benevole pentru întreținerea gărzii, din preluarea unor bunuri ale grofilor fugiți sau din casa preceptoratului. Consiliile naționale au dispus și în legătură cu aprovizionarea populației sătești cu lemne de foc, iar în interesul menținerii ordinii publice se ocupau și de rezolvarea litigiilor între locuitori, supraveghind atitudinea acestora față de bunele moravuri.

În general, consiliile naționale au rezolvat problemele sociale, economice, administrative și financiare, din raza lor de activitate. Ele au dus la îndeplinirea pe plan local a dispozițiilor C.N.R.C. și ale C.N.R. comitatens în ceea ce privește asigurarea administrației proprii și ordinii publice. Rolul lor va culmina însă prin contribuția avută la pregătirea și desfășurarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, convocată pentru ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918.

După eșuarea tratatelor de la Arad purtate cu delegația guvernului maghiar, în vederea recunoașterii de către acesta a dreptului românilor asupra propriilor teritorii, se iau măsuri militare, în vederea unui eventual atac armat. În aceeași zi de 14 noiembrie, C.N.R.C. a hotărât convocarea unei Adunări Naționale a poporului român din Transilvania, care să exprime voința liberă a poporului, iar la 15 noiembrie se dădeau indicații pentru alegerea deputaților³⁴. S-a pus apoi problema locului în care urma să se desfășoare Adunarea Națională, fiind de ales între cele trei centre culturale și istorice ale Transilvaniei: Blaj, Sibiu și Alba Iulia. După discuții îndelungate, a fost ales ca loc de convocare a Marii Adunări Naționale Alba Iulia, atât din motive istorice, aici fiind locul primei uniri politice a românilor sub Mihai Viteazul, cât și din argumente strategice, orașul dispunând de puternice unități militare și de o cetate bine conservată. Au fost analizate posibilitățile orașului de a putea oferi condiții bune de desfășurare unor acțiuni de o așa mare amploare. "Nimeni - scria unul dintre contemporanii evenimentului

³¹ *Ibidem*.

³² I. Pleșa, *op. cit.*, p.414.

³³ Arh. Stat. Alba Iulia, fond Prefect. jud. Alba, dos. nr.1832/1919.

³⁴ St. Pascu, *op.cit.* p.361.

- n-ar fi riscat să convoace o adunare de proporții uriașe fără pază de primul ordin. Lipseau armele. Lipseau camioanele. Chestiunea a dat loc la discuții aprige. Cine se încumeta să aibe răspunderea desăvârșitei siguranțe? Și totuși, înșiși fruntașii albaiulieni, în frunte cu dr. Ion Pop și căpitan Florian Medrea, și-au pus obrazul pe lângă consiliul național căruia i-au ridicat o piatră de pe suflet³⁵. După ce C.N.R. din Alba Iulia a asigurat C.N.R.C. că Adunarea Națională se va putea ține în condiții de deplină securitate aici, la 20 noiembrie, printr-o circulară organul central de la Arad face cunoscut că adunarea națională va avea loc la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia.

Din acest moment C.N.R. din Alba Iulia va lucra neobosit pentru reușita acestei adunări. S-au format trei comisii operative: de organizare, de primire și de încartuire.

Concomitent au loc alegeri de deputați pentru adunarea națională. În adunarea cercului electoral Aiud, ținută la Blaj la 24 nov. 1918, prezidată de dr. Vasile Suciuc, președintele C.N.R. comitatens, votarea decurge în ordine, pe baza scrutinului făcut de biroul adunării constatându-se că unanimitatea au întrunit Candin Suciuc din Măgina, dr. Aurel Sava din Teiuș, dr. Alexandru Nicolescu din Blaj și Gheorghe Bărbat din Blaj-sat, precum și un număr de 5 supleanți³⁶.

În jurul datei de 25 nov., alegerile de deputați pentru Adunarea Națională erau încheiate în tot comitatul Alba Inf. Delegații aleși făceau parte din categorii sociale diferite, fiind cei mai destoinici din cercul pe care-l reprezentau; ei au fost înzestrați cu împuterniciri scrise pe care erau trecute sute de semnături pentru a fi depuse în ziua Adunării Naționale pe masa prezidențială³⁷. La 22 noiembrie a fost întocmit programul Adunării Naționale și planul de apărare militară a orașului Alba Iulia, care au fost date publicității³⁸. Apărarea orașului organizată de căpitan Florian Medrea, avea în centrul atenției cetatea orașului în incinta căreia se găsea sala Casinei Militare, destinată tinerii Adunării Naționale, a delegaților oficiali, dar nu se scăpa din vedere nici orașul de jos și nici "Câmpul lui Horea" unde urma să aibă loc grandioasa adunare populară. Căpitanul Florian Medrea arăta că "numărul gardiștilor s-a ridicat la trei mii numai în județul Alba... În afară de puști, forța militară era aprovizionată cu 4 tunuri, 30 mitraliere și mai multe camioane blindate"³⁹.

În afară de stabilirea programului Adunării Naționale și a planului de apărare militară, C.N.R. din Alba Iulia a stabilit împreună cu conducerea Legiunii Române locale și alte probleme ca: organizarea propagandei, asigurarea circulației, încartuirea delegaților și celorlalți participanți, aprovizionare cu alimente, orientarea și aranjarea participanților la locurile destinate, etc. Începând cu data de 27 noiembrie în vechea cetate au început să sosească delegații la adunare și participanții la marea adunare populară, "s-a pornit marele pelerinaj, cum nu vor mai fi văzut niciodată bătrânele ziduri ale cetății", după cum relatează ziarul local *Alba Iulia*.

Ziua cea mult așteptată sosi. La 1 Decembrie 1918 s-au adunat pe platoul din apropierea "Câmpului lui Horea" peste 100 000 de oameni sosiți din toate părțile Transilvaniei. Cei 1228 de delegați ce reprezentau 130 de circumscripții electorale și toate instituțiile, societățile și asociațiile românești, au primit în unanimitate proiectul de rezoluție citit în fața lor de Vasile Goldiș prin care Unirea devenea un fapt împlinit. A fost ales Marele Sfat Național - care urma să conducă provizoriu, până la trecerea acestei sarcini asupra guvernului de la București - din care se va alege Consiliul Dirigent ca organ executiv. Hotărârea Adunării Naționale de unire a Transilvaniei cu România, a fost apoi adusă la cunoștință mulțimii care aștepta nerăbdătoare pe câmpul de instrucție al armatei⁴⁰.

Entuziasmul maselor s-a manifestat în modalități de nedescris. Odată cu alegerea Marelui Sfat Național Român și Consiliului Dirigent, C.N.R.C. se dizolvă. Consiliile naționale și gărzile, inclusiv cele din comitatul Alba au mai rămas încă o vreme în funcțiune ca organe executive locale. Până la instituirea oficială a administrației și până la înființarea jandarmeriei române, consiliile și gărzile naționale au

³⁵ *Misiunea istorică a gărzilor naționale în luptele de dezrobire din 1918*, București, 1943, p.33.

³⁶ Arh. Muzeului Național al Unirii, Alba Iulia, doc. Unirii, vol.2, p.25-26.

³⁷ Șt. Pascu, *op. cit.*, p.368-369.

³⁸ Fil. Arh. Stat, Jud. Alba, fond Tribunalul Alba Iulia, dos. nr.589/1919.

³⁹ *Misiunea istorică a gărzilor naționale în luptele de dezrobire din 1918*, București, 1943, p.33-34.

⁴⁰ Șt. Pascu, *op. cit.*, p.378-380.

exercitat atribuțiile acestora. În comitatul Alba procesul de desființare a consiliilor și gărzilor naționale române, s-a desfășurat treptat, încheindu-se pe la jumătatea lunii martie 1919. Activitatea desfășurată de consiliile și gărzile naționale românești în jud. Alba, a avut neîndoiește o mare importanță, acestea impunându-se ca unice autorități politice și militare locale, care au făcut ca puterea să treacă efectiv în mâinile românilor.

Preluând puterea din mâinile vechilor stăpânitori aceștia au contribuit apoi în mod decisiv la pregătirea și buna desfășurare a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, și prin aceasta la împlinirea idealului de veacuri al poporului român, de libertate și unitate națională.

MIHAI GLIGOR
Universitatea "1 Decembrie 1918"
Alba Iulia